

09.04.2025). [in Ukrainian].

Yeromenko, O. (2016). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid studentiv z osoblyvymy potrebamy v vyshchych navchalnykh zakladakh [Psychological and pedagogical support of students with special needs in higher educational institutions]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, no. 15, pp. 313–320. Available at: https://aphn-journal.in.ua/archive/15_2016/39.pdf (Accessed 28.03.2025). [in Ukrainian].

Chupina, K. O. (2021). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid studentiv z osoblyvymy osvithnimy potrebamy v umovakh zakladu vyshchoi osvity [Psychological and pedagogical support of students with special educational needs in the conditions of a higher education institution]. *Psykhologichnyi zhurnal*, issue 7, vol. 1, pp. 74–85. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psj_2021_7_12 (Accessed 09.04.2025). [in Ukrainian].

Davydenko, H. V. (2015). Inkluziia u vyshchych navchalnykh zakladakh Yevropeiskoho Soiuzu [Inclusion in higher education institutions of the European Union]: monohrafiia. Vinnytsia: Nilan-LTD. 314 s. [in Ukrainian].

Davydenko, H. V. (2018). Uprovadzhennia sotsialnoi inkluzii u zakladakh vyshchoi osvity: bariery ta shliakhy yikh podolannia [Implementation of social inclusion in higher education institutions: barriers and ways to overcome them]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriya «Pedahohika i psykhologhiia»*, no. 2, pp. 123–128. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdupe_2018_2_21 (Accessed 28.03.2025). [in Ukrainian].

Olefir, N. (2020). Spivpratsia vchytelia ta batkiv dytyn z osoblyvymy osvithnimy potrebamy v umovakh inkluzivnoho navchannia [Cooperation between a teacher

and parents of a child with special educational needs in the context of inclusive education]. *Nova pedahohichna dumka*, no. 2 (102), pp. 72–75. Available at: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/172/144> (Accessed 09.04.2025). [in Ukrainian].

Shevchuk, H. Y. (2021). Inkluzivna osvita u vyshchii shkoli: vyklyky ta perspektyvy [Inclusive education in higher education: challenges and prospects]. *Akademichni studii. Seriya «Pedahohika»*, issue 3, part 2. Available at: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.23> (Accessed 28.03.2025). [in Ukrainian].

Krasota, O. V. (2022). Suchasni vyklyky uprovadzhennia osvitnoi inkluzii u vyshchii shkoli [Modern challenges of implementing educational inclusion in higher education]. *Aktualni pytannia rozvytku svitovoi ekonomiky ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii* (Kharkiv, 01–28 liut. 2022 r.). Kharkiv: KhNUMH im. O. M. Beketova, pp. 101–103. Available at: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2913/2754> (Accessed 28.03.2025). [in Ukrainian].

Orhanizatsiia samovdoskonalennia maibutnykh pedahohiv na osnovi diahnostryky skhylnosti do profesiinoi diialnosti [Organization of self-improvement of future teachers based on diagnostics of predisposition to professional activity]: metod. rekom. / uklad. B. Kindratiuk, S. Lytvyn-Kindratiuk. 2-he vyd., vypr. i dop. Ivano-Frankivsk: Prykarp. nats. un-t im. V. Stefanyka. Available at: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/126/2023/06/orhanizats.samovdoskon.-majbut-pedahoh.-na-osnovi-diahnostryky.pdf> (Accessed 09.04.2025). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 10.05.2025

УДК 378.1:378.147:61

DOI: 10.37026/2520-6427-2025-122-2-88-92

Наталія ДУБ,

кандидат наук з державного управління,

доцент, декан факультету

КЗВО «Львівська медична академія

імені Андрея Крупинського»,

м. Львів, Україна

ORCID: 0000-0001-6193-9407

e-mail: oak_an@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕДИЧНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. У статті проаналізовано проблему забезпечення інклюзивності освітнього простору в умовах медичних освітніх закладів для студентів з інвалідністю. Підсумовано практичний досвід реалізації інклюзивної освіти в системі вищої медичної освіти, що свідчить про необхідність підвищення рівні володіння педагогами спеціальними методами та технологіями роботи зі студентами з

особливими освітніми потребами.

Визначено, що студенти з інвалідністю, які навчаються в медичних освітніх закладах, відчують підвищену потребу у створенні системи комплексного супроводу. До важливих завдань психолого-педагогічного супроводу студентів з інвалідністю під час навчання віднесено формування навичок ефективного навчання; психологічну адаптацію до умов освітньої

установи, процесу навчання та студентського колективу; розвиток мотивації самоосвіти й особистісного самовдосконалення та ін.

Резюмовано, що забезпечення інклюзивності навчання студентів з особливими освітніми потребами в медичних освітніх закладах базується на врахуванні таких особливостей, як: сприяння підвищенню компетентності професорсько-викладацького складу закладів освіти щодо організації інклюзивної взаємодії та реалізації адаптивних освітніх технологій; максимізація зусиль на вдосконалення матеріально-технічної бази закладів медичної освіти, аби забезпечити доступність для студентів із різними видами порушень у стані здоров'я; створення толерантного середовища;

розвиток інституту інклюзивного волонтерства серед студентської молоді; підвищення обізнаності студентів з інвалідністю щодо особливостей здійснення професійної діяльності; впровадження інноваційних технологій у реалізацію комплексного психолого-педагогічного супроводу навчання студентів з особливими освітніми потребами в медичних освітніх закладах.

Ключові слова: інклюзивність, професійна підготовка, студенти з інвалідністю, студенти з особливими освітніми потребами, медичні освітні заклади, викладачі, психолого-педагогічний супровід, інклюзивна освіта, доступність.

Nataliya DUB,
PhD of Public Administration,
Associate Professor, Dean of the Faculty
Andrey Krupynskyi Lviv Medical Academy,
Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6193-9407
e-mail: oak_an@ukr.net

PECULIARITIES OF PREPARING STUDENTS WITH DISABILITIES FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract. The problem of ensuring the inclusiveness of the educational space in the conditions of medical educational institutions for students with disabilities is analyzed. The introduction of inclusive education in the field of training students with disabilities is a relevant problem worldwide today. The practical experience of implementing inclusive education in the system of higher medical education is summarized, which indicates the need to increase the level of teachers' mastery of special methods and technologies for working with students with disabilities. It was determined that students with disabilities studying in medical educational institutions feel an increased need to create a system of comprehensive support. The important tasks of psychological and pedagogical support for students with disabilities during their studies in medical educational institutions include the formation of effective learning skills; psychological adaptation to the conditions of the educational institution, the learning process and the student body; the development of motivation for self-education and personal self-improvement in students with disabilities, etc. It is summarized that ensuring inclusive education for students with disabilities in medical universities is based on taking into account the following features: promoting the improvement of the competence of the teaching staff of medical educational institutions in the field of organizing inclusive interaction and implementing adaptive educational technologies; maximizing efforts to improve the material and technical base of medical educational institutions in order to ensure accessibility for students with various types of health disorders; creating a tolerant environment; developing an institution of inclusive volunteering among student youth; raising awareness

of students with disabilities about the peculiarities of professional activities; introducing innovative technologies in the implementation of comprehensive psychological and pedagogical support for the education of students with disabilities in medical universities.

Key words: inclusivity, professional training, students with disabilities, students with special educational needs, medical educational institutions, teachers, psychological and pedagogical support, inclusive education, accessibility.

Постановка проблеми. Проблема впровадження інклюзивної освіти у сферу підготовки студентів з інвалідністю є на сьогодні актуальною в усьому світі. Досвід України свідчить, що організація освітнього процесу для навчання осіб з особливими освітніми потребами (далі – ООП) у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) характеризується певною специфікою (Баликова, Істоміна, 2015), зумовленою, зокрема, й інновативністю означеного процесу.

Донедавна студенти з інвалідністю, як правило, навчалися в спеціалізованих закладах освіти, працювали на спеціалізованих підприємствах, а їхня інтеграція в суспільне життя асоціювалася із проблемами впровадження нових форм і способів навчання. З огляду на це практика впровадження інклюзії в систему вищої медичної освіти в Україні невелика, проте навчально-методична база для вирішення означеної проблеми нині перебуває на стадії апробації, зокрема вже накопичено теоретичний досвід щодо організації освітнього процесу для навчання здобувачів з ООП в медичних навчальних закладах.

Професійна підготовка молоді з ООП визначається низкою протиріч. Так, з одного боку, студенти прагнуть до здобуття професії, зокрема, як свідчать статистичні дані, за останні три роки кількість студентів з особливими освітніми потребами в закладах вищої професійної освіти неухильно зростає (Гриньова, Ніколенко, Вотсон та ін., 2024), а з іншого – наукові дослідження останніх років дуже переконливо демонструють, що практика вищої та середньої професійної освіти орієнтується на умови, за яких студенти з особливими освітніми потребами очної форми навчаються в загальних потоках та єдиних умовах, а як наслідок – відстають за темпами навчання. Така ситуація демонструє нагальну потребу у висвітленні особливостей навчання студентів з інвалідністю в медичних навчальних закладах, апелювання до яких дасть змогу адаптувати середовище до потреб та можливостей здобувачів з інклюзією.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить про існування розгалужених досліджень, що стосуються різноманітних проблем організації інклюзивної освіти у вищій школі, забезпечення доступності освітнього середовища, створення умов безбар'єрності, витлумачення теоретико-методологічних засад феномену інклюзії тощо. Так, у доробку Г. Шевчука (2021) висвітлено виклики та перспективи розвитку інклюзивної освіти у вищій школі; О. Баликовою та І. Істоміною (2015) систематизовано відомості про розвиток інклюзивної освіти за кордоном, зокрема схарактеризовано умови впровадження інклюзії, які можливо зреалізувати в умовах українських реалій; Г. Тимошко та В. Гладушем (2023) описано реалії забезпечення комунікативної компетентності педагогів в умовах інклюзивного освітнього середовища. Крім того, зроблено істотні кроки в напрямі емпіричної перевірки організаційних засад створення інклюзивного освітнього простору в ЗВО (Турчина, 2023) на основі дотримання ідеї відповідальності (Хромченкова, 2023).

Наукові розробки з проблеми інклюзії у вищій освіті опираються на потенціал академічної мобільності (Гриньова, Ніколенко, Вотсон та ін., 2024) з точки зору виокремлення її перспектив та можливостей (Гришук, 2014) у професійній підготовці студентів з інвалідністю. Дослідники також звертаються до вивчення європейського досвіду інклюзії у закладах вищої освіти (Давиденко, 2015) й узагальнюють ключові вектори інклюзивної освіти у цих закладах (Комар, Пісняк, 2023).

Проте питання організації інклюзивного освітнього простору в медичних освітніх закладах не стало предметом розширеного наукового пошуку, що актуалізує тему представленої нами статті.

Мета статті полягає у виокремленні особливостей організації інклюзивного освітнього простору для студентів з інвалідністю в медичних освітніх закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключові орієнтири інклюзивної освіти закріплені у вітчизняному законодавстві. Вони декларують забезпечення рівного доступу до освіти для всіх здобувачів з урахуванням різноманітності особливих освітніх потреб та індивідуальних можливостей, тобто освітній процес у закладах вищої освіти, зокрема й медичних,

повинен організовуватись таким чином, щоб сприяти створенню рівних умов для здобуття освіти нормотиповими студентами та студентами з інвалідністю. На практиці ж реалізація цієї вимоги зіштовхується з низкою особливостей.

Так, практичний досвід реалізації інклюзивної освіти в системі вищої медичної освіти свідчить про необхідність підвищення рівня володіння педагогами спеціальними методами та технологіями роботи зі студентами з ООП. Наприклад, викладачі часто не володіють достатнім багажем знань про характер особливих освітніх потреб студентів, наявність психологічних бар'єрів в інклюзивному освітньому процесі.

Вивчаючи специфіку професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти І. Турчина зазначає, що до особливостей навчання студентів з ООП належить ресурсне забезпечення, необхідне для досягнення рівного доступу до освіти, підготовленість професорсько-викладацького складу, який може якісно реалізувати інклюзивну освіту, врахування різноманітних потреб студентів, чітке визначення результату інклюзивної освіти (Турчина, 2023).

Про необхідність створення спеціальних освітніх умов в ЗВО наголошує Г. Давиденко. Ключовою умовою ефективності навчання студентів з ООП дослідниця вважає готовність викладачів до реалізації інклюзивної освіти, що включає інформаційну поінформованість, володіння педагогічними технологіями, знання основ корекційної педагогіки, спеціальної психології та сутності інклюзивної освіти, вміння професійно взаємодіяти зі студентами з інвалідністю (Давиденко, 2015). Припускаємо, що до переліку особливостей створення інклюзивного простору в медичних освітніх закладах належить також сприяння підвищенню обізнаності викладачів у сфері корекційної та спеціальної педагогіки, розробки навчально-методичної бази інклюзивної освіти, використання педагогічних технологій у процесі роботи зі студентами з ООП тощо.

Складність та відповідальність медичної професії детермінують специфіку освітньої діяльності студентів з особливими освітніми потребами, адже студенти з інвалідністю, які навчаються в медичних освітніх закладах, відчують підвищену потребу у створенні системи комплексного супроводу, оскільки медична професія та процес здобуття медичної освіти мають певні особливості, а саме:

- високий ризик професійних захворювань та інфікування;
- обов'язкова наявність певних рис характеру, як от доброти, тактовності, чуйності, терпіння, витривалості, витримки, самовладання та ін.;
- володіння навичками безконфліктної поведінки з різними категоріями пацієнтів, уміння працювати в команді;
- зміст медичної освіти визначає необхідність опанування значного обсягу професійних знань та компетентностей як у період здобуття освіти, так і в процесі професійної діяльності;
- підвищення фізіологічні емоційно-психологічні навантаження, викликані високою інтенсивністю, юридичною та моральною відповідальністю професійної

діяльності медичного персоналу;

- підвищений ризик розвитку професійних деформацій та емоційного вигорання;
- знання основ психології хворих людей тощо.

Вивчення зарубіжного досвіду створення інклюзивного простору спрямовує до адаптування наявних напрацювань до реалій освітнього процесу в медичних ЗВО. Це дало змогу припустити, що до переліку особливостей підготовки студентів з ООП до професійної діяльності належать такі фактори:

- урахування індивідуальних освітніх та особистісних потреб студентів та адаптування змісту освіти до можливостей здобувачів з урахуванням проблем зі здоров'ям;
- створення в освітньому закладі атмосфери толерантності та підтримки студентів з ООП засобами просвітницької роботи шляхом використання потенціалу студентського самоврядування, інклюзивного волонтерства;
- підготовка викладачів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти та до здійснення супроводу індивідуальної освітньої траєкторії студентів з інвалідністю;
- визнання студента центральним суб'єктом освітнього процесу;
- дотримання принципу конфіденційності, особливо під час проведення діагностичних методик, бесід, психологічних консультацій та ін.

Важливою компонентою підготовки студентів з ООП до професійної діяльності в медичних освітніх закладах є забезпечення психолого-педагогічного супроводу навчальної діяльності. На думку М. Хромченкової, реалізація теоретичних основ педагогічного процесу відбувається завдяки певним механізмам такого супроводу, а саме:

- гуманістичному підходу до особистості студента та його розвитку;
- принципам безперервної, особистісно орієнтованої, суб'єкт-суб'єктної освіти;
- активному співробітництву зі студентом щодо змін у його особистісно мотиваційній сфері;
- урахуванню психофізіологічних особливостей та компенсації порушень у студентів з інвалідністю;
- корекції спотворень у процесі соціалізації, усуненню соціальної та психологічної депривації;
- безперервній та комплексній реабілітації студентів з ООП;
- професійній орієнтації та професійному становленню студентів особливими освітніми потребами у сфері вищої професійної освіти тощо (Хромченкова, 2023).

У зв'язку з цим психолого-педагогічний супровід студентів з інвалідністю в закладі вищої освіти покликаний забезпечити інтеграцію до університетського та професійного середовища та реальну можливість здобуття вищої освіти в університеті, допомогти сформуватися як кваліфікованим фахівцям, навчити адаптуватися до навколишнього середовища (від підготовки у закладі освіти до трудового колективу).

До важливих завдань психолого-педагогічного супроводу студентів з інвалідністю під час навчання у медичних освітніх закладах відносять:

- формування навичок ефективного навчання;
- психологічну адаптацію першокурсників з ООП до умов освітньої установи, процесу навчання та студентського колективу;
- розвиток мотивації самоосвіти та особистісного самовдосконалення у студентів з ООП;
- психологічну підготовку студентів з ООП до майбутньої професії та пов'язаних із нею взаємодій;
- удосконалення професійно значимих особистісних якостей студентів з інвалідністю.

Отже, психолого-педагогічний супровід підготовки студентів з ООП до професійної діяльності в медичних освітніх закладах – це безперервний та системний процес. На всіх його етапах мають бути присутні такі основні елементи, як: психодіагностичні процедури; психопрофілактика та корекція особистісних спотворень; розвиток мотиваційно-пізнавальної сфери особистості, формування внутрішньої позиції розвитку та саморозвитку особистості тощо. Крім того, кожен аспект професійної підготовки студентів з інвалідністю повинен спрямовуватися на забезпечення доступності медичної освіти.

Висновки. Зважаючи на представлене в дослідженні, зауважимо, що здобуття професії медичного працівника – досить клопіткий процес, що вимагає значних інтелектуальних, емоційних та фізичних зусиль. Це створює певні труднощі не лише для студентів з ООП, але й для нормотипових здобувачів. Забезпечення інклюзивності навчання студентів з особливими освітніми потребами в медичних освітніх закладах базується на врахуванні таких особливостей, як: сприяння підвищенню компетентності професорсько-викладацького складу медичних навчальних закладів щодо організації інклюзивної взаємодії та реалізації адаптивних освітніх технологій; максимізація зусиль на вдосконалення матеріально-технічної бази закладів медичної освіти, аби забезпечити доступність для студентів із різними видами порушень у стані здоров'я; створення толерантного середовища; розвиток інституту інклюзивного волонтерства серед студентської молоді; підвищення обізнаності студентів з інвалідністю з особливостями здійснення професійної діяльності; впровадження інноваційних технологій у реалізацію комплексного психолого-педагогічного супроводу навчання студентів з ООП у медичних закладах вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні принципів підготовки студентів з інвалідністю в медичних освітніх закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Баликова, О. В., Істоміна, І. О. (2015). Розвиток інклюзивної освіти за кордоном. *European Journal of Natural History*. № 16. С. 19–21.

Гриньова, М., Ніколенко, О., Вотсон, К. та ін. (2024). Віртуальна академічна мобільність із застосуванням технологій COIL: розробка курсу та його оцінювання студентами ПНПУ імені В. Г. Короленка та Копенгагенського університету (Данія). *Витоки педагогічної майстерності*. Вип. 33. С. 59–65. DOI: 10.33989/2075-146x.2024.33.3099489.

Шевчук, Г. Й. (2021). Інклюзивна освіта у вищій

школі: виклики та перспективи. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. № 2 (3). С. 151–157. DOI: 10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.23.

Тимошко, Г. М., Гладуш, В. А. (2023). Розвиток комунікативної компетентності педагогів в умовах інклюзивного освітнього середовища: монографія. Ніжин: Видав. Лисенко М. М. 192 с.

Турчина, І. (2023). Організація інклюзивного освітнього середовища у закладах вищої освіти: емпіричне дослідження, програма, етапи реалізації. *New Inception*. № 3–4 (13–14). С. 50–61. DOI: 10.58407/NI.23.3-4.4.

Хромченкова, Н. М. (2023). Відповідальність як виклик інклюзивній освіті від суспільних проблем. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 64. Т. 1. С. 28–32.

Гришук, Ю. В. (2014). Міжнародна академічна мобільність в Україні: проблеми та перспективи. *Освітологічний дискурс*. № 2 (6). С. 33–40. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3875> (дата звернення: 13.03.2025).

Давиденко, Г. (2015). Інклюзія у вищих навчальних закладах Європейського Союзу: монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД. 314 с. DOI: 10.58521/978-966-924-026-2-2015-314.

Комар, О. А., Пісняк, В. С. (2023). Актуальні питання інклюзивної освіти: основні вектори. *Академічні візії*. № 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/248/212> (дата звернення: 13.03.2025).

REFERENCES

Balykova, O. V., Istomina, I. O. (2015). Rozvytok inkluzyvnoi osvity z kordonom [Development of inclusive education with a border]. *European Journal of Natural History*, no. 16, pp. 19–21. [in Ukrainian].

Hrynova, M., Nikolenko, O., Votson, K. ta in. (2024). Virtualna akademichna mobilnist iz zastosuvanniam tekhnolohii COIL: rozrobka kursu ta yoho otsiniuvannia studentamy PNPu imeni V. H. Korolenka ta Kopenhahenskoho universytetu (Daniia) [Virtual academic mobility using COIL technologies: course development and evaluation by students of V. G. Korolenko National Pedagogical University and the University of Copenhagen (Denmark)]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti*, issue 33, pp. 59–65. doi: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.33.3099489>

[in Ukrainian].

Shevchuk, H. Y. (2021). Inkluzyvna osvita u vyshchii shkoli: vyklyky ta perspektyvy [Inclusive education in higher education: challenges and prospects]. *Akademichni studii. Seriiia «Pedahohika»*, no. 2 (3), pp. 151–157. doi: 10.52726/as.pedagogy/2021.3.2.23 [in Ukrainian].

Tymoshko, H. M., Hladush, V. A. (2023). Rozvytok komunikatyvnoi kompetentnosti pedahohiv v umovakh inkluzyvnoho osvitnoho sredovyshcha [The development of communicative competence of teachers in the conditions of an inclusive educational environment]: monohrafiia. Nizhyn: Vydavets Lysenko M. M. [in Ukrainian].

Turchyna, I. (2023). Orhanizatsiia inkluzyvnoho osvitnoho sredovyshcha u zakladykh vyshchoi osvity: empyrychne doslidzhennia, prohrama, etapy realizatsii [Organization of an inclusive educational environment in institutions of higher education: empirical research, program, stages of implementation]. *New Inception*, no. 3–4 (13–14), pp. 50–61. doi: 10.58407/NI.23.3-4.4 [in Ukrainian].

Khromchenkova, N. M. (2023). Vidpovidalnist yak vyklyk inkluzyvnoi osvity vid suspilnykh problem [Responsibility as a challenge to inclusive education from social problems]. *Innovatsiina pedahohika*, issue 64 (1), pp. 28–32. [in Ukrainian].

Hryshchuk, Yu. V. (2014). Mizhnarodna akademichna mobilnist v Ukraini: problemy ta perspektyvy [International academic mobility in Ukraine: problems and prospects]. *Osvitlohichnyi dyskurs*, no. 2 (6), pp. 33–40. Available at: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3875> (Accessed 13.03.2025) [in Ukrainian].

Davydenko, H. (2015). Inkluziia u vyshchikh navchalnykh zakladykh Yevropeiskoho Soiuzu [Inclusion in higher education institutions of the European Union]: monohrafiia. Vinnytsia: Nilan-LTD. doi: <https://doi.org/10.58521/978-966-924-026-2-2015-314> [in Ukrainian].

Komar, O. A., Pisniak, V. S. (2023). Aktualni pytan- nia inkluzyvnoi osvity: osnovni vektory [Current issues of inclusive education: main vectors]. *Akademichni vizii*, no. 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/248/212> (data zvernennia: 13.03.2025) [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 17.04.2025